

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра суспільних дисциплін

07/10-133М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного

вивчення навчальної дисципліни

«Психологія залежної поведінки»

для здобувачів вищої освіти першого(бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою Психологія
спеціальності 053 «Психологія»
денної і заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІЕМ
Протокол № 4 від 12.12.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення з навчальної дисципліни «Психологія залежної поведінки» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» денної і заочної форми навчання [Електронне видання] / Ставицька О. Г. Рівне : НУВГП, 2025. 44 с.

Укладач: Ставицька О. Г., кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін.
Протокол № 4 від 20 листопада 2025 року.

Відповідальний за випуск – Сокаль В. А., кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри суспільних дисциплін.

Керівник (гарант) освітньої програми:
Шпак Світлана Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін

Попередня версія МВ: 07-03-322М

© О. Г. Ставицька, 2025
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2025

ЗМІСТ

1	Вступ	4
2	Методичні поради для роботи над дисципліною	9
3	Програма навчальної дисципліни	10
4	Теми семінарських занять	14
5	Плани семінарських занять	15
6	Завдання для самостійної роботи	33
7	Види індивідуальної роботи	34
8	Методи контролю	38
9	Рекомендована література	40
10	Інформаційні ресурси	43

Вступ

Актуальність вивчення дисципліни «Психологія залежної поведінки» зумовлена стрімким зростанням різних форм адикцій у сучасному суспільстві — від хімічних залежностей до поведінкових, таких як інтернет-, ігрова чи харчова залежність. Ці явища істотно впливають на психологічне здоров'я, соціальне функціонування та якість життя людей різних вікових груп. Розуміння механізмів формування залежної поведінки, її проявів та методів профілактики дає змогу фахівцям своєчасно виявляти ризики, надавати ефективну допомогу та сприяти формуванню здорових життєвих стратегій у населення.

Занепокоєння викликає поширення у соціумі «традиційних» форм адиктивності (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія), виникнення її нових форм (Internet-адикція, ігроманія та ін.). З огляду на це постає завдання підготовки майбутніх фахівців, які володіють ґрунтовними знаннями з профілактики залежної поведінки, уміннями доцільно застосовувати специфічні заходи первинної профілактики, реалізовувати профілактичну функцію психодіагностичної, соціально-педагогічної роботи і професійного партнерства між усіма суб'єктами соціального виховання, прагнуть до професійного розвитку, саморозвитку і самореалізації.

Людина як особистість формується під впливом системи соціальних відносин, у яку вона включена; цей процес детермінується сукупністю соціальних норм, чинних на даний момент у суспільстві. Основні положення щодо підготовки фахівців психологічної та соціально-педагогічної сфери до профілактики залежної поведінки закріплені в низці нормативно-правових актів України, зокрема в Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про соціальні послуги»

(2003), «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001), «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» (1993), а також у Національній доктрині розвитку освіти (2002) та Державній національній програмі «Освіта. Україна ХХІ століття» (1993).

Є кілька новіших нормативних документів та підходів, які варто враховувати при підготовці фахівців психологічної та соціально-педагогічної діяльності щодо профілактики залежної поведінки: Лист МОН України № 1/5119-22 від 13.05.2022 — «Про здійснення превентивних заходів серед дітей та молоді в умовах воєнного стану». Цей лист підкреслює, що профілактика уживання психоактивних речовин та протиправної поведінки є пріоритетом соціально-педагогічної роботи в закладах освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2023 № 1049 — запускає експериментальний проєкт із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості. Ця послуга включає психологічну підтримку, кризове втручання, соціальні активності — всі компоненти, які можуть бути важливими в профілактиці залежностей.

Залежна поведінка особистості, як одна з форм деструктивної поведінки, набула в останні роки масового характеру і стала центром уваги соціологів, психологів, медиків, працівників правоохоронних органів та громадськості.

Метою вивчення курсу є засвоєння студентами знань з питань етіології, патогенезу, клінічних проявів хімічних та нехімічних залежностей, оволодіння методами ранньої діагностики та профілактики залежної поведінки для забезпечення професійної компетентності майбутніх психологів.

Завданням курсу є ознайомлення студентів з поняттями, термінологією, клініко-феноменологічними проявами основних видів хімічних та нехімічних залежностей, з основними психологічними та нейрофізіологічними

механізмами формування залежностей; із загальною структурою психопрофілактичних підходів до попередження розвитку залежностей та їх подолання; формування у майбутніх спеціалістів розуміння напрямів застосування теоретичних знань у практичній діяльності; розглянути підходи та методи психологічної корекції залежних.

Предметом «Психології залежної поведінки» є вивчення психологічних механізмів виникнення залежної поведінки; розгляд чинників формування адиктивної поведінки; вивчення методів психологічної діагностики залежних розладів та формування уявлення щодо функціонування основних видів залежної поведінки.

Методологічну основу складають концептуальні підходи до вивчення проблеми залежної поведінки, що широко обговорюються в сучасній науковій літературі. Загальні питання формування залежної поведінки, її попередження, лікування й реабілітації осіб із залежністю представлені в публікаціях Н.Зобенько, Н.Максимової, В.Оржеховської, О.Пилипенка, С.Толстоухової та ін.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологія залежної поведінки» спрямовано на формування у здобувачів вищої освіти таких компетенцій:

Загальні компетенції:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Вивчення навчальної дисципліни надає здобувачам вищої освіти спеціальні (фахові, предметні) компетентностей щодо:

СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК 7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову), в т.ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема в наслідок війни).

СК 9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК 10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК 12. Здатність планувати, організовувати та проводити, за запитом, психологічне консультування, психокорекцію, психотерапію та психореабілітацію; оцінювати вплив проведених заходів на психологічне благополуччя різних категорій осіб, які звернулися по психологічну допомогу.

СК 13. Здатність організовувати та проводити психодіагностичні, психопрофілактичні, психокорекційні, консультативні та тренінгові заходи з метою забезпечення сприятливого соціально-психологічного клімату колективу, а також забезпечення комфортного мікросередовища для індивідуального розвитку особистості.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує здобувачам вищої освіти такі результати навчання:

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних завдань і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПРН11. Скласти та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПРН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПРН17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Знання, засвоєні в межах зазначеної дисципліни, будуть використані для розширення власного та професійного світогляду.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст навчальної дисципліни реалізується опануванням трьома основними блоками: теоретичним, практичним та блоком завдань самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка запланованих виступів та презентацій, підготовка до семінарських занять, дослідницька робота.

Для розуміння здобувачами вищої освіти змісту курсу, системи роботи на семінарських заняттях та самостійного вивчення, форм поточного й підсумкового контролю ці методичні вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, теми самостійної роботи та вимоги до звіту про її виконання, індивідуальні завдання, питання до модульного контролю, рекомендовану літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, вид семінарського заняття, методи, які будуть застосовуватись в процесі проведення семінару, мотивацію навчання, мету, актуалізацію опорних знань, план, основні поняття, зміст узагальнення вивченого, завдання для підготовки до семінарського заняття, контрольні запитання до теми та літературу з вказівкою сторінок вивчення відповідної теми.

З метою узагальнення вивченого, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, студентам пропонуються методичні рекомендації з опрацювання конспекту лекцій та першоджерел, рекомендованої літератури та контрольні запитання для самоперевірки.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ

Тема 1. Теоретичні аспекти залежної поведінки

Психологія залежної її поведінки як міждисциплінарна галузь наукового знання. Предмет, мета, завдання дисципліни. Групи та різновиди залежної її поведінки. Концептуальні моделі походження залежної поведінки. Поняття про поведінкову норму і патологію. Підходи до оцінки поведінкової норми, патології і девіацій. Соціально-психологічні та особистісні детермінанти виникнення залежної поведінки.

Клінічні та психологічні методи діагностики залежної поведінки. (ПРН1, ПРН4, ПРН6, ПРН12, ПРН17).

Тема 2 Залежна поведінка як форма девіацій особистості

Взаємодія індивіда з реальністю і типи девіантної поведінки. Делінквентний тип девіантної поведінки. Патохарактерологічний тип девіантної поведінки. Психопатологічний тип девіантної поведінки. Оснований на гіперздібностях тип девіантної поведінки. Адиктивний тип девіантної поведінки. (ПРН1, ПРН2, ПРН12, ПРН17)

Тема 3. Соціально-психологічні фактори ризику розвитку залежної поведінки

Історико-культурні аспекти залежної поведінки. Традиції використання психотропних речовин у Стародавньому світі. Психологічний зміст вживання психотропних речовин.

Характеристика стану зміни свідомості. Загальна характеристика факторів залежної поведінки.

Біологічні фактори. Роль спадковості у формування адитивної поведінки. Характеристика алкогольного синдрому плода. Сутність біологічної схильності до алкоголізму.

Психологічні фактори. Особистісні, вікові та гендерні передумови формування залежної поведінки. Вікові особливості підлітків як фактор виникнення потреби у психотропних речовинах. Поняття акцентуації характеру та їх роль у формуванні залежності від психотропних речовин.

Соціальні фактори. Роль макросоціуму та мікросоціуму у формуванні залежної поведінки. Стилі сімейного виховання. (ПРН1, ПРН2, ПРН4, ПРН6, ПРН12, ПРН17).

Модуль 2 . ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ ЗУМОВЛЕНА ХІМІЧНИМИ ЗАЛЕЖНОСТЯМИ

Тема 4. Психологічні механізми формування хімічної залежності

Загальна характеристика і класифікація хімічної залежності. Етапи формування хімічної залежності. Основні нейрофізіологічні механізми формування залежності від психоактивних речовин. Біологічна схильність до алкоголізму та наркоманії. Зміст понять «Продром алкоголізму», «Алкогольний абстинентний синдром». Форми прояву та стадії розвитку алкоголізму. Механізми дії алкоголю на психіку. Характеристики особистості при алкоголізмі. Проблема підліткового та жіночого алкоголізму. Загальна характеристика нікотинової залежності. Стадії нікотинової залежності, їх тривалість та дози. (ПРН1, ПРН2, ПРН6, ПРН12, ПРН16, ПРН17).

Тема 5. Наркоманія та токсикоманія: симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Види наркотичних речовин. Механізми дії наркотичних речовин на психіку. Форми та стадії розвитку наркоманії і таксикоманії. Особливості залежності при вживанні різних

наркотичних речовин: опійна наркоманія, залежність від транквілізаторів та снодійних засобів, залежність від стимуляторів, гашишна наркоманія, залежність від галюциногенів, інгаляторна токсикоманія. (ПРН1, ПРН2, ПРН6, ПРН12, ПРН15, ПРН16, ПРН17).

Тема 6. Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями

Методи діагностики залежної поведінки обумовленої хімічними залежностями: спостереження, бесіда, анкетування, опитування, проєктивні техніки. Особливості застосування діагностичних методик. Проблема профілактики вживання неповнолітніми алкоголю та наркотиків. Основні напрямки профілактики залежної поведінки. Зміст та форми превентивної освіти. Проблема співзалежнення. Основні ознаки співзалежності. Психокорекцій на робота з сім'єю. Терапія співзалежності. Кризова інтервенція. Корекція рольової позиції дитини. Групова психокорекція. Психокорекційна робота з підлітками. (ПРН1, ПРН2, ПРН6, ПРН12, ПРН15, ПРН16, ПРН17).

Модуль3. ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ ЗУМОВЛЕНА НЕХІМІЧНИМИ ЗАЛЕЖНОСТЯМИ

Тема 7. Основні види нехімічних залежностей симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Проблема харчових залежностей. Загальні та специфічні критерії харчових залежностей. Основні види харчових залежностей нервова анорексія і нервова булімія та їх особливості.

Загальна характеристика сексуальних адикцій. Види сексуальних залежностей та їх характеристика. Фетишизм, ексгібіціонізм, вуайєризм, педофілія, садомазахізм та інші.

Сутність комунікативних залежностей. Фанатизм та його види.

Проблема ігрової залежності. Характерологічні та особистісні властивості гемблерів. Стадії формування залежності від гри. (ПРН1, ПРН2, ПРН6, ПРН12, ПРН15, ПРН16, ПРН17).

Тема 8. Психологічні основи технологічних залежностей

Поняття професійної та функціональної надійності особистості. Професійна надійність. Адаптивні можливості особистості. Можливі варіанти стереотипних форм поведінки. Розробка і побудова шкали індивідуальної екстремальності та коефіцієнта індивідуальної успішності. виконання персоналом МНС.

(ПРН1, ПРН2, ПРН4, ПРН6, ПРН12, ПРН15, ПРН16, ПРН17).

Тема 9. Соціально прийнятні форми нехімічних залежностей

Сутність «соціально прийнятних» форм нехімічних залежностей. Загальна характеристика працеголізму. Психологічний портрет працеголіка. Типи працеголіків. Характеристика спортивної адикції.

Залежність до витрати грошей та її критерії. Позитивні та негативні сторони релігійної адикції.

Сутність адикції стосунків. Сутність поняття сталкерство. Загальна характеристика та прояви залежності від кохання. (ПРН1, ПРН2, ПРН6, ПРН12, ПРН15, ПРН16, ПРН17).

4. Теми семінарських занять

№ з\п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Теоретичні засади психології залежної поведінки	4	2
2	Тема 2. Алкогольна залежність: симптоматика, стадії та механізми виникнення	4	2
3	Тема 3. Наркотична залежність	4	2
4	Тема 4. : Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями	6	2
5	Тема 5. Залежність від деструктивних культів	4	
6	Тема 6. Основні види нехімічних залежностей: симптоматика, стадії та механізми виникнення	6	2
Разом		28	10

5. Плани семінарських занять

Змістовий модуль I

Семінарське заняття №1.

Тема: Теоретичні засади психології залежної поведінки

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- *ознайомитись* з предметом, завданнями та історією психології залежної поведінки.
- *знати:* предмет, завдання, систему і методи психології залежної поведінки , історію розвитку психології адитивної поведінки
- *оволодіти:* знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;.
- *вміти:* використовувати принципи наукового пошуку психології для аналізу проблем виникнення адикцій, їх динаміки, спілкування, міжособистісної та між групової взаємодії а також здатність використовувати теоретичні засади психокорекційної роботи.

Актуалізація опорних знань: запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Загальна характеристика залежної поведінки, закономірності розвитку .

2 Етапи розвитку залежностей поведінки. Фактори, які її провокують виникнення.

3. Особистісні та вікові особливості підлітків (акцентуації характеру, реакції підліткового віку, особистісні риси).

4. Поняття поведінкової норми та поведінкової патології. Підходи до їх диференціації.

Основні поняття теми: предмет дослідження, розвиток, людина, методи, особистість, адиктивна поведінка, девіантна поведінка, делінквентна поведінка, психопатологічна девіантна поведінка, патохарактерологічна девіантна поведінка,

Узагальнення вивченого: виконання вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Що таке залежна поведінка?
2. Дайте визначення поняттю «залежність» та охарактеризуйте ознаки залежності.?
3. Які основні мотиви особистостей, схильних до залежності?
4. Дайте характеристику соціальним факторам, які впливають на перехід залежної поведінки в хворобу.
5. Які біологічні та психологічні фактори впливають на формування залежної поведінки?
6. Розкажіть про вплив акцентуацій характеру на особливості формування поведінки підлітків?

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Боголюбська А. Залежності та шляхи їх подолання. *Психолог. Шкільний світ*. 2007. № 41. С. 25 – 28.
2. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.
3. Зобенько Н. М. Профілактика адитивної поведінки підлітків : навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2017. 192 с.
4. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. Київ : Либідь, 2014. 320 с.
5. Оржеховська В. М., Лукіна Т. В. Профілактика негативних проявів у підлітків : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. 256 с.
6. Пилипенко О. І. Соціально-педагогічна профілактика залежної поведінки школярів : монографія. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2016. 248 с.
7. Петрунько, О., Сілаєва, О. Інтернет-залежність як адикція сучасної людини. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2023. № 3(71). С. 115–124.
8. Куташов В. А. Психологія залежностей : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2020. 284 с.
9. Василенко Л. П. Психологічні засади профілактики девіантної та адитивної поведінки : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2019. 220 с.
10. Шевченко Н. І. Психологічна допомога підліткам із залежною поведінкою : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 176 с.
11. Кошелева, О. М. Психокорекція ризикованої поведінки молоді : навч.-метод. посіб. Дніпро : ДНУ, 2018. 168 с.
12. Мостова Т. Д. Психологія адитивної поведінки : методичний посібник. Одеса : «Астропринт», 2022. 200 с.

Змістовий модуль II

Семінарське заняття 2

Тема: Алкогольна залежність: симптоматика, стадії та механізми виникнення

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- *ознайомитись* з соціально-психологічними та біологічними передумовами формування алкогольної залежності.
- *знати:* особливості формування психічної та фізичної залежності, особливості розвитку абстинентного синдрому на нейрофізіологічному рівні, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю, абстинентним синдромом).
- *оволодіти:* знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;.
- *вміти:* використовувати принципи наукового пошуку психології для аналізу проблем виникнення залежностей, проаналізувати причини виникнення співзалежності, охарактеризувати особистісні риси, характерні співзалежним особам, типи співзалежних та перспективи на одужання сімей зі співзалежністю від хімічної залежності.
- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології,

антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Основні нейрофізіологічні механізми формування хімічної залежності.
2. Класифікація стадій алкоголізму і основні клінічні закономірності захворювання.
3. Симптоми і синдроми при алкоголізмі.
4. Соматичні ускладнення алкоголізму.
5. Співзалежність: ознаки, причини, наслідки.

Основні поняття теми: алкоголізм, психічна залежність, фізична залежність, абстинентний синдром, зловживання алкоголем, побутове пияцтво, толерантність, алкогольні амнезії, істинні запої, псевдозапої, патологічний потяг до алкоголю, компульсія, обсесія.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

- I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Обґрунтуйте як формується хімічна залежність від психоактивних речовин на нейрофізіологічному рівні?
2. Охарактеризуйте стадії алкоголізму як наркологічного захворювання.
3. Опишіть основні симптоми та синдроми, які характерні для алкоголізму.
4. Розкрийте поняття «співзалежність».

5. Дайте характеристику основним типам співзалежних сімей.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с.

2. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. К., 2000. 200 с.

3. Максимова, Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2002. 308 с.

4. Мостова Т. Д. Психологія адиктивної поведінки : методичний посібник. Одеса , 2022.

5. Аталієва А. О. Алкогольна залежність: генетичні, соціальні, психологічні аспекти : дис. ... канд. наук. Харків, 2020.

6. Мельник М. В. Психологічні особливості схильності до адиктивної поведінки: алкоголь. *Освітній простір* (журнал), 2021.

Семінарське заняття № 3

Тема: Наркотична залежність

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з ознаками та клінічними проявами, які виникають при вживанні наркотичних речовин з характеристикою кожного етапу (І етап – експеримент; II – етап періодичного вживання; III – етап регулярного вживання; IV –

етап нав'язливих ідей; V – етап формування психофізичної залежності) Проаналізувати причини вживання наркотичних речовин на кожному етапі.

- знати: особливості формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- оволодіти: знаннями психологічними механізмами формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку;.

- вміти: охарактеризувати соціальну залежність від наркотичних речовин, як передумову розвитку наркоманії. з соціально-психологічними та біологічними передумовами формування алкогольної залежності.

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для вияснення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин.

2. Характеристика опіумної наркоманії. Ознаки вживання наркотичних речовин групи опіатів.

3. Зловживання препаратами коноплі.

4. Барбітуратова наркоманія.

5. Дія на організм психостимуляторів.

6. Вплив на організм галюциногенів і наслідки зловживання.

Рекомендована основна література

Основні поняття теми: наркоманія, наркотична речовина, зловживання наркотичними речовинами, психофізична залежність, опіати, галюциногени, барбітурати, каннабіноїди, психостимулятори..

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Дайте коротку характеристику наркоманії, як соціально-психологічному явищу.

2. Охарактеризуйте кожен етап формування наркотичної залежності.

3. Дайте характеристику опійній наркоманії. По яким ознакам можна визначити, що людина вживає даний вид наркотиків?

4. Опишіть зловживання препаратами коноплі.

5. Охарактеризуйте дію на організм психостимуляторів.

6. Що таке барбітуратова наркоманія? Які її наслідки для людини?

7. Галюциногени, їх дія на організм.

II. Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи з презентацією в PowerPoint відповідно до плану семінарського заняття.

Література:

1. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. Київ : ІСДО, 1995. 144 с.
2. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с.
3. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.
4. Мостова Т. М. Сучасні підходи до психотерапії наркотичної залежності. *Вісник Національного університету оборони України*, 2021. № 63 (5). С. 90–98. URL: visnyk.nuou.org.ua
5. Мороз В. Аналіз поглядів на проблему ургентної адикції та адиктивної поведінки в сучасній психології. *Вісник Національного університету оборони України*, 2023. Т. 75, № 5. С. 78–86. URL: visnyk.nuou.org.ua
6. Діхтяренко С. Дослідження механізмів психологічного захисту у алко- й наркозалежних осіб. *Психологічні журнали*, 2021. URL: psyj.udpu.edu.ua
7. Саврук О. Особистісні кореляти схильності до хімічної залежності: наркозалежність. Львів, 2021. URL: er.ucu.edu.ua
8. Галич Я. В. Особливості реабілітації осіб із залежністю від психоактивних речовин. *Юридична психологія*, 2022. С. 64–73.
9. Грись А. М. Наркотична залежність: соціокультурні корені, прояви та шляхи подолання. *Матеріали III Всеукраїнської наук.-практичної конф. з адиктології*, 2025.
10. Дмитрієва А. М. Психологічні підходи до розуміння наркоманії: системний огляд. *Вісник Національного університету оборони України*. URL: visnyk.nuou.org.ua
11. Шаталова А. О. Соціальні аспекти наркотичної залежності. *Habitus. Науковий журнал*, 2025.

12. Мечникова І. І. Психологія адиктивної поведінки: феномен наркотичної залежності / методичний або науковий посібник, 2022.

Семінарське заняття № 4

Тема: Діагностика, профілактика та корекція адиктивної поведінки зумовленої хімічними залежностями

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з методами та програмами (вільна дискусія, проєктивні малюнки, рольові ігри, психогімнастика, програма 12 кроків) групової психотерапії при хімічних залежностях та особливостями їх застосування у хворих на різних етапах залежності.

- знати: основні методи сугестивної психотерапії, охарактеризувати механізм їх дії та ефективність; замісної терапії охарактеризувати механізм їхньої дії на пацієнтів в подоланні хімічної залежності.

- оволодіти: знаннями формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики хімічної залежності, знати процедуру дослідження та особливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології,

антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План

1. Загальна характеристика методів діагностики адитивної поведінки зумовленої хімічними залежностями.
2. Специфіка антиалкогольної та антинаркотичної пропаганди.
3. Основні напрямки профілактики залежної поведінки.
4. Зміст та форми превентивної освіти.
5. Проблема співзалежності. Ознаки та типи жіночої узалежненості.
6. Типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.
7. Психокорекцій на робота з сім'єю.
8. Психокорекцій на робота з підлітками.

Основні поняття теми: профілактика, гіпнотерапія, аутогенна релаксація, кодування, гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Охарактеризуйте основні методи групової психотерапії та специфіку їх застосування.
2. Дайте характеристику емоційно-стресовій терапії в подоланні хімічної залежності.
3. Обґрунтуйте ефективність застосування сімейної психотерапії в подоланні алкогольної залежності.

4. Опишіть основні замісні програми в подоланні хімічних залежностей.

5. Охарактеризуйте методики діагностики залежних станів.

Література:

1. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. Київ : Перун, 1996. 464 с.

2. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.

3. Максимова Н. Ю. Психологія адитивної поведінки : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2002. 308 с.

4. Мостова Т. Д. Психологія адитивної поведінки : методичний посібник. Одеса, 2022.

5. Мельник М. В. Психологічні особливості схильності до адитивної поведінки: алкоголь. *Освітній простір* (журнал), 2021.

6. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 17, 2002. С. 210–213.

7. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. Київ : ІСДО, 1995. 144 с.

8. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: В 3 т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. ; під ред. В. Г. Панок, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2005. 248 с.

9. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді. / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

10. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 308 с.

11. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.

12. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

13. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

Змістовий модуль III

Семінарське заняття № 5

Тема . Залежність від деструктивних культів.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з поняттями «релігійний фанатизм», «тоталітарні секти», «деструктивні культи». Ознайомитись з різновидами деструктивних культів, ознаками та їх впливом на психічний розвиток людини.

- знати: про негативний вплив деструктивних культів на особистість. Розглянути психотехніки, як метод маніпулювання свідомістю при релігійній залежності.

- оволодіти: знаннями формування психофізіологічної залежності від дії на свідомість людини речовин. психічної та фізичної залежності, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики деструктивної залежності, знати процедуру дослідження та особливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для виявлення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План:

1. Залежність від деструктивних культів.
2. Різновиди деструктивних культів.
3. Ознаки деструктивних культів.
4. Вплив деструктивних культів на психіку людини.

Основні поняття теми: фанатизм, культова залежність, психопрофілактика, гіпнотерапія, аутогенна релаксація, кодування, гіпнотерапія, емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

I. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Дайте визначення основним ознакам деструктивних культів.

2. Опишіть основні психотехніки для маніпулювання свідомістю в тоталітарних релігійних сектах.
3. Опишіть особистісні зміни членів тоталітарних сект.
4. Охарактеризуйте наслідки для фізичного і психічного здоров'я членів деструктивних культів.

Література

1. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. Київ : Перун, 1996. 464 с.
2. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.
3. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2002. 308 с.
4. Мостова, Т. Д. Психологія адиктивної поведінки : методичний посібник. Одеса , 2022.
5. Мельник М. В. Психологічні особливості схильності до адиктивної поведінки: алкоголь. *Освітній простір* (журнал), 2021.
6. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 17, 2002. С. 210–213.
7. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. Київ : ІСДО, 1995. 144 с.
8. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: В 3 т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. ; під ред. В. Г. Панок, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2005. 248 с.
9. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

10. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 308 с.

11. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.

12. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

13. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

Семінарське заняття № 6

Тема: Основні види нехімічних залежностей: симптоматика, стадії та механізми виникнення.

Вид заняття: семінар-розгорнута бесіда.

Методи: бесіда, діагностика знань, психологічне дослідження, самостійна робота.

Мотивація навчання особистісне і професійне самовдосконалення.

Мета:

- ознайомитись з формами прояву, теоріями походження сексуальних адикцій, дати пояснення фазам формування сексуальних адикцій за Ц.П.Короленком, Н.В.Дмітрієвою, охарактеризувати особистісні риси характерні сексуальним адиктам.

- знати: характеристику нехімічним (поведінковим) залежностям, описати основні види в залежності від об'єкту

пристрасті та описати основні критерії нехімічних залежностей за (І. Маркс).

- оволодіти: знаннями формування нехімічних залежностей, розглянути механізми їх розвитку та проаналізувати перспективи одужання людини зі сформованими проявами (психічною залежністю, фізичною залежністю)

- вміти: застосовувати методи діагностики та корекції нехімічної залежності, знати процедуру дослідження та особливості їх застосування в роботі психолога

- **Актуалізація опорних знань:** запитання для вияснення рівня знань студентів із курсу загальної психології, антропології, диференціальної психології, соціальної психології, патопсихології.

План.

1. Загальна характеристика, критерії та види нехімічних залежностей Основні види харчових залежностей нервова анорексія і нервова булімія та їх особливості.

2. Загальна характеристика сексуальних адикцій їх види.

3. Сутність комунікативних залежностей. Фанатизм та його види.

4. Ігрова залежність стадії її формування. Характерологічні та особистісні властивості гемблерів.

5. Методи психотерапії нехімічних залежностей.

Основні поняття теми: сексуальні адикції, сталкерство, адикції уникання, любовні адикції, комунікативні адикції.

емоційно-стресова терапія, сімейна психотерапія, замісні програми.

Узагальнення вивченого: виконання практичних вправ, робота з тестами за темою.

Завдання для підготовки до семінарського заняття:

І. З метою узагальнення, успішного виконання вправ, психологічних та контрольних тестів, опрацювавши конспект лекції та рекомендовану літературу, знати відповіді на запропоновані запитання.

Контрольні запитання до теми

1. Опишіть основні критерії нехімічних залежностей
2. Які основні форми прояву сексуальних адикцій?
3. Охарактеризуйте основні теорії походження сексуальних адикцій.
4. Охарактеризуйте основні прояви та ознаки любовних адикцій.
5. Дайте характеристику методам психологічної корекції при різних видах нехімічних адикцій.

Література

1. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. Київ : Перун, 1996. 464 с.
2. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.
3. Максимова Н. Ю. Психологія адитивної поведінки : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2002. 308 с.
4. Мостова Т. Д. Психологія адитивної поведінки : методичний посібник. Одеса , 2022.
5. Мельник М. В. Психологічні особливості схильності до адитивної поведінки: алкоголь. *Освітній простір* (журнал), 2021.
6. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 17, 2002. С. 210–213.
7. Максимова Н. Ю. Психологічні аспекти профілактики алкоголізму і наркоманії підлітків : методичний посібник. Київ : ІСДО, 1995. 144 с.

8. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: В 3 т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. ; під ред. В. Г. Панок, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2005. 248 с.

9. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

10. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 308 с.

11. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.

12. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

13. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Есе на тему пропущеного заняття, або заняття, де отримано негативну оцінку	25	30

2	Пошук джерел інформації по темі семінарського заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) - в бібліотеках та в електронному вигляді - в мережі INTERNET та на електронних носіях (CD, DVD).	30	30
3	Конспектування першоджерел чи реферативне повідомлення, що містить аналіз ступеня висвітлення певного питання в підручниках та наукових дослідженнях. Пошук емпіричних методик дослідження особистості.	10	43
4	Підготовка до контрольних заходів	7	5
	Разом	72	108

Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни «Психологія адитивної поведінки» є складання письмового звіту, есе за темами, вказаними в п.6.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у дні та години, визначені кафедрою для консультацій студентів у конкретного викладача.

7. Види індивідуальної роботи

1. Захист звіту про самостійну роботу.
2. Конспектування першоджерел.
3. Презентація наукового фільму.
4. Написання наукової статті.
5. Підготовка до виступу на студентську конференцію.
6. Участь в олімпіаді з психології.

7. Виконання завдань практичних робіт

Завдання до самостійної роботи

Самостійна робота з дисципліни «Психологія залежної поведінки» передбачає підготовку студентів до лекцій та виконання практичних робіт, 1-ї реферативної роботи :

I. Практична робота передбачає розробку програми профілактики виникнення хімічної залежності для дітей різних вікових категорій за такими напрямками:

- розробити профілактичну програму інформаційного типу по попередженню вживання хімічних речовин.
- розробити тренінгові програми попередження хімічної залежності для дітей молодшого шкільного віку.
- розробити тренінгові програми з попередження хімічної залежності для підлітків.
- розробити тренінгові програми попередження хімічної залежності для осіб юнацького віку.
- підготувати рекомендації батькам (вчителям, вихователям) дитини, яка має Інтернет-залежність.
- розробити тренінгову програму по актуалізації внутрішніх ресурсів для учнів підліткового віку
- підібрати корекційні вправи на засвоєння адаптивних способів існування.
- розробити рекомендації батькам дитини, яка надмірно захоплюється комп'ютерними іграми.

II. Практична робота спрямована на вивчення методів психологічної діагностики особистісної схильності до залежної поведінки. Робота передбачає тестування 3-х досліджуваних за допомогою наступних методик: методики **AUDIT (Alcohol Use Disorders Identification Test)** — опитувальник для виявлення проблем з алкоголем. 2. Тест на залежність (адикцію), методика схильності до 13 видів залежностей (Г.В. Лозова). Методика визначення груп ризику адикції військовослужбовців. В. М. Мороз.

Отримані результати необхідно оформити у звіт, у якому потрібно висвітлити мету роботи, зробити опис психодіагностичних методів, характеристику досліджуваних, розкрити основні результати та сформулювати висновки.

III. Реферативна робота на одну з запропонованих тем:

1. Психолого-педагогічні умови попередження залежної поведінки.
2. Сімейне неблагополуччя як фактор формування залежної поведінки.
3. Депривація як причина формування девіантної поведінки підлітків.
4. Особливості особистості підлітків з адиктивною поведінкою.
5. Особливості життєвих установок студентів з залежною поведінкою.
6. Дослідження впливу акцентуації характеру на девіантну поведінку підлітків.
7. Особливості девіантної поведінки підлітків.
8. Проблеми ціннісних орієнтацій в підлітковому віці.
9. Акцентуація характеру, як одна з передумов формування адиктивної поведінки підлітків.
10. Проблема соціальних норм в психології девіантної поведінки.
11. Делінквентна поведінка: соціальні, біологічні і психологічні передумови і засоби профілактики.
12. Залежна поведінка: соціальні, біологічні і психологічні передумови і засоби профілактики.
13. Девіантна поведінка в різних психологічних підходах.
14. Вплив стилю виховання в сім'ї на формування адиктивної поведінки підлітків.
15. Соціально-психологічні детермінанти адиктивної поведінки.
16. Інтернет, як середовище соціальної діяльності молоді.
17. Вплив типу акцентуації характеру на формування адиктивної поведінки підлітків.

18. Особистісні і вікові особливості адиктивного підлітка.
19. Адиктивна поведінка молоді та її профілактика.
20. Патологічна схильність до азартних ігор.
21. Деструктивна поведінка та її форми.
22. Теорія соціальної аномії Е. Дюркгейма.
23. Маргінальність, маргінальний тип особистості і феноменологія маргінальної поведінки.
24. Механізм розповсюдження та етапи розвитку хімічної залежності.
25. Норми та традиції у вживанні адиктивних речовин.

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання студентів

Питання до I змістовного модуля:

1. Історія досліджень залежної поведінки. Медичний та психологічний підходи.
2. Механізми формування залежних розладів. Єдність залежних розладів.
3. Правові аспекти адиктології.
4. Гендерні аспекти адиктології.
5. Судово-медична експертиза людей, які зловживають психоактивними речовинами в кримінальному процесі.
6. Роль неправильного сімейного виховання у виникненні адиктивної поведінки підлітків.

Питання до II змістовного модуля:

1. Алкогольні психози та інші форми алкогольного враження нервової системи.
2. Клінічні прояви наркоманій, токсикоманій, алкоголізму в підлітковому віці.
3. Алкоголізм жінок.
4. Алкоголізм подружніх пар.
5. Психологічні теорії наркоманій.
6. Типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.

7. Нікотинова залежність.
8. Профілактика нікотинової залежності.
9. Психологічні методи дослідження залежних форм поведінки.
10. Співзалежність: походження, основні ознаки, діагностика, психотерапія

Питання до III змістовного модуля:

1. Нехімічні адикції: діагностичні критерії, загальні риси, класифікація.
2. Порушення харчової поведінки: нервова анорексія, нервова булемія.
3. Роль нехімічних адикцій в профілактиці хімічних залежностей.
4. Психотерапевтична допомога гравцям з патологічним потягом до азартних ігор.
5. Зверхцінні захоплення: адикція до грошей, адикція до влади.
6. Сексуальна залежність та сексуальні комплекси у європейській культурі.
7. Харчова залежність та механізми стресу.

8. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в тестовій формі. Контрольні завдання за змістовим модулем включають тестові питання (3 рівня складності, загальною кількістю понад 300 тестів).

Модульний контроль проводиться в навчально-науковому центрі незалежного оцінювання НУВГП.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів;
- з семінарських занять – на основі перевірки конспектів та виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

Завдання до семінарського заняття (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки

методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

2. Ситуаційні вправи, психолого-педагогічні дослідження та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Адиктологія: навч. посіб. для лікарів наркологів, психіатрів, заг . практики - сімейна медицина та лікарів-інтернів. Вид. друге, перероб. і доп. / за ред. проф. Л. М. Юр'євої ; Л. Н. Юр'єва та ін. Дніпро, 2018. 185 с.
2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : курс лекцій. Київ : МАУП, 2006. 88 с.
3. Бугайова Н. М. Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2010. Т. XII, ч.4. С. 48–57.
4. Бугайова Н. М. Психологічні проблеми інтернет-адикції в умовах використання телекомунікаційних технологій : методичний посібник. Київ : Вид-во АПН України, 2008. 200 с.
5. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції : навч. посіб. / за ред Т. С. Яценко. Київ, 2008. 342 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/423691.pdf
6. Сорокіна О. А. Психологія залежності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А. 2015 180 с.
7. Макаренко А. О. Калайтан Н. Л., Старовойт Т. П. Психологія адиктивної поведінки [Електронний ресурс] : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2020. 127 с.
10. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : навчальний посібник. Київ : Київський університет, 2011. 308 с.

11. Максимова Н. Ю., Толстухова С. В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді. Київ, 2000. 200 с.

12. Мехнікова І. І. Психологія адиктивної поведінки. Одеса : ОНУ, 2022. 230 с.

13. Мудрик А. Б. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с.

14. Профілактика ВІЛ/СНІДу, наркоманії, алкоголізму серед учнів і студентів: ВЗ т. / Кириленко М. І., Корнієнко І. О., Лисенко О. А., Максимова Н. Ю., Марінушкіна О. Є. ; під ред. В. Г. Панок, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2005. 248 с.

15. Формування навичок здорового способу життя в дітей і підлітків / Н. Ю. Максимова, А. Й. Капська, О. Г. Карпенко, Н. Л. Лук'янова, Н. Б. Підлісна, О. П. Коструб, О. В. Вінда, І. Г. Сомова, М. М. Галябарник, І. І. Цушко. Київ : Ніка-Центр, 2001. 264 с.

Додаткова література:

1. Багучарова О. І. Здоров'я в структурі життєвих перспектив сучасної молоді. *Психологія. Збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 17, 2002. С. 210–213.

2. Ролло М. Любов і воля. Київ : Ваклер, 1997. 376 с.

3. Михайлишин У. Б. Шмідзен І. Ю. Психологічні особливості адиктивної поведінки студентів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. № 3(47). С.110–119.

4. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії : навч. посіб / за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.

5. Психотерапевтичний практикум. Класичний психоаналіз / ред.- упоряд. З. С. Карпенко. Івано-Франківськ : Гостинець, 2004. Вип. 1. 60 с.

6. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя у молоді / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко, О. Вакуленко та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 111 с.

7. Ставицька О. Г., Психологічні особливості візуального контакту в процесі міжособистісної взаємодії. Психолінгвістика : зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди» : Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. Вип.4. С. 98–105.

8. Ставицька О. Г. Соціальні детермінанти розвитку статевої ідентичності в дитячому віці. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Частина І. *Соціально-психологічні детермінанти формування гендерних стереотипів в умовах сучасного суспільства: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ*. Вип. 27. Ч.І. Рівне : РДГУ, 2003. С. 135–139.

9. Ставицька О. Г., Функціональні особливості використання методів арт-терапії у роботі психолога з дітьми та підлітками. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*. № 2/ 2011р. Український науковий журнал. С. 213–217.

10. Ставицька О. Г. Особливості використання психологом – практиком невербальних засобів спілкування у консультативній бесіді. *Гуманітарний вісник ДВНЗ*

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г.Сковороди» : Збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький. 2012. Вип. 25. С. 457–463.

11. Ставицька О. Г. Прояви булінгу в сучасній школі. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 7. Рівне : РДГУ, 2016. С. 214–217

12. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 308 с.

13. Рябовол Т. А. Посттравматичне зростання як фактор попередження адиктивної поведінки. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з адиктології*. Київ, 2023. С. 128–131.

14. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліто, Н. Комарова та ін. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.

15. Щелкунов А. О. Психологічна і педагогічна структура динаміки розповсюдження наркоманії та шкідливих звичок серед школярів різних вікових груп. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 17. С. 38–47.

10. Інформаційні ресурси

1. Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ. URL: www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology
2. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <https://nuwm.edu.ua/telefonnyi->

dovidnyk/item/biblioteka

3. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. URL: <https://osvita.ua/>

4. Вища освіта. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/

5. Наукометричні бази НУБГП. URL: <https://lib.nuwm.edu.ua/index.php/korisni-posilannya/naukometrychni-bazy>

6. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, вул. О.Борисенка, 6). URL: <http://www.lib.rv.ua/>

7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська,44). URL: <http://www.cbc.rv.ua>.

8. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія». URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/64410/

9. Державна служба з надзвичайних ситуацій. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.mns.gov.ua>